

TRAKTAT LIZBOŃSKI

We współczesnym, objętym globalizacją, szybko zmieniającym się świecie, Unia Europejska musi stawiać czoła nowym problemom i wyzwaniom. To właśnie potrzeba zreformowania zasad współżycia w ramach wspólnoty oraz dążenie do jej rozwoju, stały się głównymi celami dokumentu podpisanego 13 grudnia 2007 r. w Lizbonie.

Zgodnie z art. 6 Traktatu Lizbońskiego, traktat ten „wchodzi w życie 1 stycznia 2009 roku, pod warunkiem, że zostaną złożone wszystkie dokumenty ratyfikacyjne lub w przeciwnym razie wchodzi on w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po złożeniu dokumentu ratyfikacyjnego przez państwo-sygnatariusza, które jako ostatnie dopełni tej formalności”. Do chwili obecnej 27 państw członkowskich zatwierdziło i złożyło w Rzymie dokumenty ratyfikacyjne. Ostatnia formalność niezbędna do wejścia w życie traktatu została dopełniona wraz ze złożeniem przez Czechy dokumentów ratyfikacyjnych do depozytu rzymskiego. Tym samym już od 1 grudnia 2009 traktat może zacząć obowiązywać.

Historia traktatu lizbońskiego poprzez pryzmat historii wszystkich traktatów ustanawiających i reformujących Unię Europejską

Na podstawie prawną Unii Europejskiej składają się przede wszystkim trzy traktaty stanowiące Unię. Są to tzw. Traktaty Rzymskie obowiązujące od 1958 r. - Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TWE) i Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (TEWEA). Jest to także Traktat o Unii Europejskiej (obowiązujący od 1993 r.), który powołał do życia Unię Europejską.

Powyższe dokumenty były zmieniane za pomocą traktatów rewizyjnych – Traktatu z Amsterdamu (który wszedł w życie w 1999 r.) i Traktatu z Nicei (który wszedł w życie w 2003 r.). Traktatem rewizyjnym miał być również znany traktat konstytucyjny, o pełnej nazwie - Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy. Miał on zastąpić istniejące traktaty stanowiące Unię. Tym samym podstawa prawna działania Unii zostałaby uproszczona.

Traktat konstytucyjny, choć podpisany 29 października 2004 r., nie wszedł w życie. Odrzucenie go sprawiło, że państwa członkowskie postanowiły odejść od formuły „dużego” traktatu rewizyjnego i powrócić do formuły tradycyjnego aktu rewizyjnego.

Treść obecnego traktatu została ustalona w wyniku negocjacji, podczas obradującej od 23 lipca 2007 r. Konferencji Międzyrządowej. Kompromis został zatwierdzony przez szefów państw lub rządów państw członkowskich 18-19 października 2007 r. a uzgodniony traktat rewizyjny podpisano 13 grudnia 2007 r. w Lizbonie (w imieniu Polski traktat podpisali premier Donald Tusk i minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski, w obecności prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego), stąd dokument ten określa się jako Traktat z Lizbony. Jego oficjalna nazwa jest jednak znacznie dłuższa. Jest to „Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską”. Tak więc Traktat z Lizbony rewiduje TWE i TUE. Zmienia on również nazwę TWE na Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).

Zmiany zapisane w Traktacie z Lizbony można podzielić na kilka obszarów tematycznych. Są to:

- nowocześniejsze instytucje UE,
- sprawniejsze podejmowanie decyzji,
- bardziej demokratyczna i oparta na bardziej przejrzystych zasadach Europa,
- polityka gospodarcza/ rynek wewnętrzny UE,
- Unia Europejska na świecie/ Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa,
- Europa praw i wartości/ Karta Praw Podstawowych.

Jednym z głównych celów traktatu z Lizbony jest unowocześnienie instytucji unijnych i nadanie im bardziej demokratycznego charakteru. Aktualnie istnieje siedem instytucji europejskich. Są to: Parlament Europejski, Rada Europejska, Rada UE, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Centralny Bank Europejski oraz Trybunał Obrachunkowy. Co zmieni Traktat Lizboński?

Parlament Europejski

Traktat Lizboński zwiększa parlamentarne uprawnienia prawodawcze, budżetowe i w dziedzinie zatwierdzania umów międzynarodowych. Zwykła procedura ustawodawcza będzie stosowana w ponad 40 nowych dziedzinach polityki.

Zmienia się skład Parlamentu, liczba posłów nie będzie mogła przekroczyć 751 (750 deputowanych oraz przewodniczący), a podział miejsc pomiędzy państwa członkowskie będzie się odbywał na zasadzie proporcjonalności degresywnej. Oznacza to, że deputowani z krajów o większej liczbie ludności będą reprezentować większą liczbę obywateli niż deputowani z krajów o mniejszej liczbie ludności. Traktat stanowi również, że na jedno państwo członkowskie musi przypadać co najmniej 6 i co najwyżej 96 europosłów.

Rada Europejska

Rola Rady Europejskiej nadal będzie polegać na nadawaniu Unii impulsu politycznego. Jednocześnie jednak, Rada Europejska stanie się instytucją unijną. Pojawi się także nowe stanowisko - **przewodniczącego Rady Europejskiej**, powoływanego na 2,5 letnią kadencję przez Parlament Europejski na wniosek Rady, **tzw. Prezydenta UE**. Głównym zadaniem osoby sprawującej tę funkcję, będzie poprawa widoczności i spójności działań UE. Zapewni to większą ciągłość i stabilność pracom Rady Europejskiej.

20 listopada 2009 roku, na historycznym szczycie w Brukseli, przywódcy państw UE wybrali premiera Belgii - Hermana Van Rompuy - na pierwszego stałego przewodniczącego Rady Europejskiej.

Rada (Ministrów)

Rada reprezentuje rządy państw członkowskich. Będzie ona nadal dzielić funkcję prawodawczą i budżetową wspólnie z Parlamentem Europejskim oraz zachowa swoją pierwszoplanową rolę w dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB) oraz koordynacji polityki gospodarczej.

Istotną zmianą, jaką wprowadza Traktat Lizboński, jest zmiana dotycząca procesu decyzyjnego. Głosowanie większością kwalifikowaną zostanie rozszerzone na wiele nowych obszarów działania.

Formuła podejmowania decyzji większością kwalifikowaną w Radzie wygląda następująco:

- do 31 października 2014 r. obowiązywać ma obecna formuła, tj. wprowadzona na mocy Traktatu z Nicei.
- w roku 2014, za sprawą wprowadzenia głosowania podwójną większością: państw (55 %) i ludności (65 %), które odzwierciedla podwójną legitymację Unii Europejskiej, wzrośnie przejrzystość i zarazem skuteczność procesu decyzyjnego.

Formuła większości kwalifikowanej została sprecyzowana w dwóch kwestiach:

- określono tzw. mniejszość blokującą: grupa państw blokująca podjęcie decyzji musi nie tylko dysponować co najmniej 35% populacji UE, lecz również liczyć co najmniej cztery państwa;
- w niektórych szczególnie istotnych dziedzinach (WPZiB, sprawiedliwość i sprawy wewnętrzne, polityka gospodarcza i pieniężna, zawieszenie w prawach państwa członkowskiego i wystąpienie z UE oraz różnych nominacji) do podjęcia decyzji konieczne będzie zgromadzenie co najmniej 72% liczby państw członkowskich.

Komisja Europejska

Głównym zadaniem Komisji jest dbanie o ogólny interes europejski. Zgodnie z nowym traktatem w skład Komisji wchodzić będzie po jednym komisarzu z każdego państwa członkowskiego, podczas gdy na mocy obecnie obowiązujących traktatów w przyszłości komisarzy byłoby mniej niż państw członkowskich.

Kolejna istotna zmiana polega na tym, że Traktat Lizboński ustanawia bezpośrednie powiązanie między wynikami wyborów do Parlamentu Europejskiego a wyborem kandydata na przewodniczącego Komisji. Ponadto, umocni się pozycja przewodniczącego Komisji – będzie on mógł nakazać członkowi kolegium rezygnację ze sprawowanej funkcji.

Wysoki przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa oraz wiceprzewodniczący Komisji

Powołanie stanowiska Wysokiego przedstawiciela do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa jest kolejną zmianą instytucjonalną wprowadzoną Traktatem Lizbońskim. Powinna ona zapewnić wzrost spójności działań Unii na arenie międzynarodowej. Wysoki przedstawiciel Unii ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa będzie powoływany większością kwalifikowaną przez Radę Europejską, w porozumieniu z przewodniczącym Komisji Europejskiej.

Wysoki przedstawiciel pełni podwójną rolę: jest przedstawicielem Rady do spraw wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa a zarazem wiceprzewodniczącym Komisji odpowiedzialnym za stosunki zewnętrzne, przewodniczy Radzie Spraw Zagranicznych, reprezentuje Unię na arenie międzynarodowej w kontekście wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

Wysokiego przedstawiciela będzie wspomagać wspólna Europejska Służba Działań Zewnętrznych (EEAS), która będzie się składać z urzędników Rady i Komisji oraz pracowników służb dyplomatycznych państw członkowskich.

20 listopada 2009 roku, na tym samym szczycie Rady Europejskiej, w porozumieniu z Komisją Europejską, nominowano Catherine Ashton na stanowisko wysokiego przedstawiciela ds. wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Catherine Ashton, członek brytyjskiej Izby Lordów, zostanie zgodnie z zapisami Traktatu Lizbońskiego, również wiceprzewodniczącą nowej Komisji Europejskiej.

Pozostałe instytucje

Zapisy aktualnie obowiązujących traktatów dotyczące Europejskiego Banku Centralnego i Trybunału Obrachunkowego pozostają zasadniczo takie same. Jeżeli chodzi o Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Traktat Lizboński rozszerza zakres jego działania, przede wszystkim w zakresie współpracy w sprawach karnych i współpracy policyjnej, oraz wprowadza kilka zmian proceduralnych.

Parlamenty krajowe

Mimo że parlamenty krajowe nie wchodzi w skład oficjalnej struktury instytucjonalnej UE, są bardzo ważne dla jej funkcjonowania. Traktat podkreśla znaczenie parlamentów krajowych i wzmacnia ich rolę. Przykładowo, jeżeli wystarczająca liczba parlamentów krajowych uzna, że dana inicjatywa prawodawcza powinna zostać podjęta na szczeblu lokalnym, regionalnym lub krajowym, Komisja musi wycofać swój wniosek albo wyraźnie uzasadnić, dlaczego według niej inicjatywa ta nie narusza zasady pomocniczości.

Traktat wprowadza do stosunków pomiędzy państwami członkowskimi a Unią Europejską, ogólną klasyfikację kompetencji w podziale na trzy kategorie:

- kompetencje wyłączne: jedynie Unia ma prawo ustanawiać prawa; dotyczy to takich dziedzin, jak unia celna, wspólna polityka handlowa czy konkurencja,
- działania wspierające, koordynujące i uzupełniające: Unia może jedynie wspierać działania państw członkowskich, na przykład poprzez pomoc finansową; odnosi się to do takich dziedzin, jak kultura, edukacja czy przemysł,
- do pozostałych dziedzin, takich jak środowisko naturalne, transport czy ochrona konsumentów, ma zastosowanie zasada kompetencji dzielonych. Unia i państwa członkowskie wspólnie stanowią prawo, przy poszanowaniu zasady pomocniczości.

Szybsze i sprawniejsze podejmowanie decyzji

Traktat z Lizbony usprawnia unijne procedury podejmowania decyzji. Rada Ministrów będzie podejmować więcej decyzji kwalifikowaną większością głosów zamiast jednomyślnie. Dzięki temu Unia będzie działać szybciej i sprawniej. Od 2014 r. większość kwalifikowaną będzie

się obliczać, jak już wspomniano, na zasadzie podwójnej większości: państw członkowskich i ludności.

Ponadto podejmowaniu decyzji będzie przyświecało hasło większej elastyczności i wzmocnionej współpracy. Kilka tzw. klauzul pomostowych pozwala na przejście z jednogłosego procesu decyzyjnego na głosowanie większością kwalifikowaną, a także z procedury konsultacji na procedurę współdecyzji.

W sprawach, w których Unia nie ma wyłącznych kompetencji, przynajmniej dziewięć państw członkowskich może ustalić zacieśnienie wzajemnej współpracy. Autoryzacji tego typu współpracy udziela Rada, po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego. W wypadku WPZiB Rada musi zatwierdzić zacieśnienie współpracy jednogłosem. Działania podejmowane w ramach zacieśnionej współpracy są wiążące jedynie dla uczestniczących państw członkowskich.

Bardziej demokratyczna i oparta na bardziej przejrzystych zasadach Europa

Traktat gwarantuje wzmocnienie demokracji uczestniczącej. Obywatele europejscy już posiadali instrumenty, które umożliwiały im dostęp do informacji i udział we wspólnotowym procesie politycznym. Do instrumentów tych dołączy teraz także inicjatywa obywatelska. W jej ramach milion obywateli z kilku państw członkowskich będzie mogło wezwać Komisję do przedstawienia projektu aktu prawnego w dziedzinach objętych zakresem kompetencji Unii lub o przedłożenie odpowiedniego wniosku w sprawach, w odniesieniu do których, zdaniem obywateli, wykonanie przepisów Traktatu Lizbońskiego wymaga aktu prawnego Unii. W ten sposób obywatele po raz pierwszy uzyskają bezpośredni wpływ na stanowienie prawa UE.

Wyrazem realizacji tendencji transparentności będą także, odbywające się publicznie, posiedzenia Rady Ministrów, w programie których, znajdzie się debata i głosowanie nad projektami aktów prawnych. Z pewnością poprawi to przejrzystość sposobu podejmowania decyzji w UE.

W traktacie zwiększono liczbę dziedzin, w których Parlament Europejski dzieli kompetencje decyzyjne z Radą. Zatem wybierani przez obywateli europosłowie będą mieli więcej do powiedzenia w procesie stanowienia prawa i w sprawie budżetu UE.

Podkreślono również znaczenie konsultacji, a także dialogu ze stowarzyszeniami, społeczeństwem obywatelskim, partnerami społecznymi, przedstawicielami różnych wyznań i organizacjami niewyznaniowymi.

Polityka gospodarcza

Traktat potwierdza zobowiązanie do osiągnięcia Unii Gospodarczo-Walutowej, ze wspólną walutą – euro. Traktat Lizboński usprawni funkcjonowanie strefy euro. Jako, że Unia Gospodarczo-Walutowa jest jednym z najważniejszych celów Unii, ma podstawowe znaczenie dla przywrócenia dobrej koniunktury w Europie i dla tworzenia miejsc pracy, Unia i państwa członkowskie przeznaczyły łącznie 200 mld euro na pobudzenie europejskiej gospodarki w czasie obecnego kryzysu.

Na mocy traktatu Lizbońskiego unijna polityka handlowa obejmie swoim zakresem bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Ochrona własności intelektualnej (znaki towarowe, wzory, patenty, prawa autorskie) ma zasadnicze znaczenie dla innowacji, wzrostu

gospodarczego i konkurencyjności. Dzięki Traktatowi łatwiej będzie zapewnić jednakowy poziom ochrony w całej UE.

Najistotniejsze zmiany w dziedzinie rynku wewnętrznego

W dziedzinie polityki zabezpieczenia społecznego (zaliczenia okresów ubezpieczeniowych i eksportu świadczeń – ważnych dla swobody przemieszczania się osób) wprowadzono większą elastyczność podejmowania decyzji (obecnie jednomyślność w Radzie).

Sformułowano także podstawy ustanowienia wspólnej polityki w dziedzinie energii, łącznie ze wskazaniem na „zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii”.

W zapisach znalazła się – na wniosek delegacji polskiej – klauzula solidarności („w duchu solidarności między państwami członkowskimi”), mówiąca o tym, że Unia i jej państwa członkowskie działają wspólnie, jeżeli jakiegokolwiek państwo członkowskie stanie się przedmiotem ataku terrorystycznego bądź ofiarą klęski żywiołowej czy innej katastrofy. Nowe postanowienia dotyczą też umocnienia ochrony własności intelektualnej.

W pewnym zakresie modyfikowane są warunki przejścia ze stanu derogacji do stanu pełnego członkostwa w Unii Gospodarczo- -Walutowej (UGiW), (istotne dla Polski):

- zniesiono wymóg przeglądu spełnienia przez państwo objęte derogacją kryteriów konwergencji „co najmniej co dwa lata”;
- w istotnym zakresie zmodyfikowano regulacje dotyczące budżetu UE;
- planowanie wieloletnie musi obejmować co najmniej pięć lat,
- perspektywa finansowa ma być przyjmowana, co do zasady, w Radzie Europejskiej jednomyślnie, z możliwością przekazania określonych kompetencji Radzie (która będzie mogła podejmować stosowne decyzje większością kwalifikowaną), w przypadku nieprzyjęcia perspektywy finansowej Unia będzie mogła działać na podstawie wskaźników z ostatniego roku poprzedniej perspektywy,
- zrezygnowano z podziału wydatków na obowiązkowe i nieobowiązkowe.

Unia Europejska na świecie

Unia Europejska zobowiązuje się do upowszechniania swoich wartości na świecie, przyczyniając się tym samym do:

- pokoju i bezpieczeństwa,
- zrównoważonego rozwoju Ziemi,
- solidarności i wzajemnego szacunku między narodami,
- wolnego i uczciwego handlu,
- wyeliminowania ubóstwa,
- ochrony praw człowieka,
- poszanowania i udoskonalania prawa międzynarodowego, w szczególności zasad określonych w Karcie Narodów Zjednoczonych.

Powołanie wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa/wiceprzewodniczącego Komisji pozwoli na większą spójność działań zewnętrznych Unii i umożliwi jej przemawianie na arenie międzynarodowej jednym głosem. Stanowisko wysokiego przedstawiciela nie tworzy nowych kompetencji, lecz porządkuje działalność UE na arenie międzynarodowej, pozwalając uniknąć dublowania działań i

dezorganizacji. Dokonania osoby na tym stanowisku ani nie uzupełniają, ani nie zastępują polityki zagranicznej lub wysiłków dyplomatycznych poszczególnych państw członkowskich. Traktat z Lizbony nadaje UE pełną osobowość prawną. W związku z tym Unia zyskuje możliwość podpisywania traktatów międzynarodowych w dziedzinach objętych jej kompetencjami, a także dołączania do organizacji międzynarodowych. Państwa członkowskie mogą podpisywać jedynie te porozumienia międzynarodowe, które są zgodne z prawem unijnym.

Większość przepisów dotyczących stosunków zewnętrznych zawartych w obowiązujących traktatach zostanie zebrana w jedną całość i włączona do Traktatu Lizbońskiego. Dzięki temu lektura traktatów będzie łatwiejsza, a działania unijne – bardziej spójne.

Połączenie różnych elementów polityki zewnętrznej UE, takich jak dyplomacja, bezpieczeństwo, handel, rozwój i negocjacje międzynarodowe, pozwoli Europie zajmować przejrzyste stanowisko w kontaktach z krajami partnerskimi i organizacjami na całym świecie.

Traktat wprowadza także szczególną podstawę prawną dla pomocy humanitarnej. Nacisk położony jest na stosowanie zasad prawa międzynarodowego oraz bezstronność, neutralność i brak dyskryminacji. Przewiduje się również utworzenie Europejskiego Ochotniczego Korpusu Pomocy Humanitarnej.

Zostaje rozszerzona rola Unii, umożliwiając jej prowadzenie działań rozbrojeniowych, udzielanie wojskowego doradztwa i wsparcia oraz pomoc w stabilizacji sytuacji po zakończeniu konfliktu.

W traktacie sprecyzowana została także rola Europejskiej Agencji Obrony. Traktat nie ustanowi wojska europejskiego. Zdolności militarne pozostają w rękach poszczególnych krajów. Jednak każde państwo członkowskie ma prawo sprzeciwić się operacjom militarnym a wszelkiego rodzaju wkład na ich rzecz odbywa się na zasadzie dobrowolności. Grupa państw członkowskich, które wyrażają chęć i posiadają niezbędny potencjał, może realizować operacje rozbrajania, akcje humanitarne i ratownicze oraz zadania doradztwa wojskowego i misje utrzymania pokoju.

Wymiar sprawiedliwości i walka z przestępczością

Traktat z Lizbony zawiera nowe istotne postanowienia umożliwiające UE skuteczniejszą walkę z przestępczością międzynarodową, nielegalną imigracją, przemytem ludzi, broni i narkotyków

W nowych przepisach podkreśla się poszanowanie dla zróżnicowania systemów i tradycji prawnych państw członkowskich. Przewidziano np. „hamulec bezpieczeństwa” umożliwiający odstępstwo od udziału w nowym środku państwu członkowskiemu, które uzna ten środek za sprzeczny z podstawowymi zasadami jego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Irlandia i Zjednoczone Królestwo, ze względu na system prawa *common law* i pozostawanie poza systemem kontroli granic Schengen, będą mogły na zasadzie wyjątku korzystać ze specjalnego rozwiązania, pozwalającego im na podejmowanie indywidualnych decyzji o przystąpieniu do poszczególnych aktów prawa UE w tym obszarze. Zmiany zawarte w Traktacie z Lizbony dotyczące Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (PWBIS) przejmują prawie w całości propozycje zawarte uprzednio w traktacie konstytucyjnym. Zasadnicza reforma polega na ujęciu ostatnich elementów trzeciego

filaru związanych z przestrzenią wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (policji i współpracy sądowej w sprawach karnych) do pierwszego filaru.

Ustanowiono 5-letni okres przejściowy od chwili wejścia w życie Traktatu z Lizbony, podczas którego obecne instrumenty prawne III filaru UE mają zostać przekształcone w rozporządzenia, dyrektywy i decyzje; przewidziano nowe formy uruchomienia wzmocnionej współpracy. Umocniono status Eurojust oraz ustanowiono podstawę prawną powołania Prokuratury Europejskiej, która miałaby się zajmować przede wszystkim zwalczaniem przestępstw przeciwko interesom finansowym Unii (jej kompetencja może jednak zostać rozszerzona na zwalczanie poważnej przestępczości o charakterze transgranicznym).

Europa praw i wartości / Karta Praw Podstawowych

Traktat włącza Kartę Praw Podstawowych do prawa pierwotnego, przewiduje nowe mechanizmy solidarności i zapewnia lepszą ochronę obywateli europejskich. Traktat Lizboński chroni i umacnia „cztery swobody” oraz swobody polityczne, gospodarcze i społeczne mieszkańców Europy. Ponadto przyczynia się do:

- poprawy ogólnego bezpieczeństwa,
- zwiększenie potencjału Unii do działania w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości,
- zwiększania możliwości Unii w zakresie zwalczania przestępczości i terroryzmu,
- nowych postanowień dotyczących ochrony ludności, pomocy humanitarnej i zdrowia publicznego, mających również na celu zapewnienie Unii większych możliwości reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa europejskich obywateli,
- poszanowania godności ludzkiej, wolności, demokracji, równości, praworządności oraz poszanowania praw człowieka.

Karta proklamuje również inne prawa, takie jak ochrona danych osobowych, bioetyka czy prawo do dobrej administracji. W karcie jest również mowa o prawach socjalnych w przedsiębiorstwach, np. prawie pracowników do informacji, do rokowań i działań zbiorowych (czyli akcji strajkowej).

Instytucje unijne muszą przestrzegać praw zapisanych w karcie. Nad właściwym przestrzeganiem praw zawartych w karcie czuwa Trybunał Sprawiedliwości. Włączenie karty do traktatu w niczym nie zmienia uprawnień Unii, za to wzmacnia prawa obywateli oraz zapewnia im większą wolność.

Ponadto traktat umożliwi przystąpienie Unii do europejskiej konwencji praw człowieka.

Polityka społeczna

Traktat z Lizbony stawia przed Unią ambitne cele socjalne. We wszystkich obszarach polityki i działań UE będzie dążyć do wysokiego poziomu zatrudnienia. Unia nie powinna podejmować żadnych działań, które umniejszałyby rolę państw członkowskich w dziedzinie usług w interesie ogólnym, takich jak usługi zdrowotne i socjalne, policja i służby porządku publicznego oraz szkoły publiczne. Sprawy wynagrodzenia, prawa do zrzeszania się i do strajku pozostają w kompetencji państw członkowskich.

Ponadto Traktat z Lizbony reguluje **szereg innych polityk szczegółowych**.

- **Zmiany klimatyczne** - dokładnie definiuje kwestie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.
- **Energia** - pomoże zapewnić bezpieczeństwo dostaw energii w Europie oraz będzie wspierać wykorzystywanie odnawialnych i konkurencyjnych źródeł energii. Określono najważniejsze kompetencje oraz ogólne cele polityki energetycznej: funkcjonowanie rynku energii, bezpieczeństwo dostaw energii, racjonalne i oszczędne wykorzystywanie energii, rozwój nowych i odnawialnych źródeł energii oraz łączenie sieci energetycznych.
- **Ochrona ludności** - Traktat ma ułatwić UE zapobieganie klęskom żywiołowym i katastrofom spowodowanym przez człowieka oraz zapewnić ochronę przed nimi. Nowa podstawa prawna ułatwi państwom UE działania w tym zakresie, a także współpracę operacyjną. Jako że skutki zmian klimatycznych są coraz bardziej zauważalne (powodzie, pożary), współpraca między państwami członkowskimi ma zasadnicze znaczenie.
- **Zdrowie publiczne** - przewidziano w nim środki, których bezpośrednim celem jest ochrona zdrowia publicznego. W celu skutecznego chronienia pacjentów, UE będzie mogła ustalać standardy jakości i bezpieczeństwa produktów leczniczych i wyrobów medycznych. Traktat ułatwi również państwom członkowskim odpowiednio wczesne monitorowanie poważnych transgranicznych zagrożeń dla zdrowia, takich jak np. świńska grypa. W przypadku, gdy rzeczywiście wystąpią tego rodzaju zagrożenia, traktat ułatwi krajom UE spójną i skuteczną mobilizację wszystkich ich zasobów.
- **Usługi publiczne** - określenie najważniejszych zasad mających zagwarantować, że usługi świadczone w interesie ogólnym będą skuteczne i właściwe.
- **Polityka regionalna** - po raz pierwszy wśród celów UE znalazła się zasada spójności terytorialnej. Traktat wzmacnia rolę regionów oraz wprowadza nową definicję zasady pomocniczości. Zgodnie z nią, Unia podejmuje działania na poziomie wspólnotowym wyłącznie wówczas, gdy są one bardziej skuteczne nie tylko od działań podejmowanych na szczeblu krajowym, lecz również od działań podejmowanych na poziomie regionalnym oraz lokalnym.
- **Badania naukowe** - stworzenie europejskiej przestrzeni badawczej – obszaru swobodnego przepływu wiedzy, naukowców i technologii. W czasach gdy na arenie międzynarodowej pojawiają się nowe podmioty zainteresowane realizacją projektów związanych z przestrzenią kosmiczną, traktat tworzy podstawę prawną dla spójnej polityki w tym zakresie, uznając tym samym, że UE nie może nie dostrzegać korzyści gospodarczych i strategicznych wynikających z polityki przestrzeni kosmicznej.
- **Ochrona danych** - jasno stwierdzono, że każdy ma prawo do ochrony danych osobowych na swój temat. Prawo to zapisano również w Karcie Praw Podstawowych.
- **Turystyka** - traktat tworzy nową podstawę prawną dla turystyki. Ma ona umocnić pozycję Unii jako czołowego celu podróży turystycznych na świecie.

Struktura Traktatu

Traktat z Lizbony jest obszernym dokumentem – jego skonsolidowana wersja liczy ponad 300 stron, łącznie z załącznikami i protokołami. Przejmuje on, jak już wspomniano, wiele postanowień poprzednich traktatów unijnych, w zmienionej i zaktualizowanej formie.

W Akcie Końcowym Konferencji Międzyrządowej 2007 zamieszczonych zostało łącznie 65 deklaracji, uszeregowanych w trzech grupach:

- w grupie A – deklaracje odnoszące się do postanowień traktatów (od nr 1 do nr 43),
- w grupie B – deklaracje odnoszące się do protokołów dołączonych do traktatów (od nr 44 do nr 50),
- w grupie C – deklaracje poszczególnych państw członkowskich lub grup tych państw, jako deklaracje, które „konferencja przyjęła do wiadomości” (od nr 51 do nr 65).

Mimo, że posiadająca stosunkowo niewiele artykułów, nie jest to umowa międzynarodowa łatwa w odbiorze. Lektura Traktatu z Lizbony jest obecnie tym trudniejsza, iż w samym Traktacie znajdują się jedynie opisy, iż w danym artykule TUE czy TWE skreśla się pewne postanowienia, dodaje się inne, względnie istniejące postanowienia zastępuje się nowymi. Czytelność wprowadzanych na mocy Traktatu z Lizbony reform będzie większa dopiero po opublikowaniu tekstów skonsolidowanych TUE i TFUE oraz TEWEA.

Ratyfikacja

Proces ratyfikacyjny rozpoczął się w chwili podpisania traktatu przez wszystkie strony w Lizbonie 13 grudnia 2007. Stosownie do art. 6 miał on początkowo wejść w życie 1 stycznia 2009 roku - pod warunkiem, że zostaną złożone wszystkie dokumenty ratyfikacyjne lub pierwszego dnia miesiąca następującego po złożeniu dokumentu ratyfikacyjnego przez państwo-stronę, które jako ostatnie dopełni tej formalności. Ratyfikacja traktatu odbywała się zgodnie z wewnętrznymi wymogami konstytucyjnymi państw-stron traktatu. Jedynym krajem, w którym zaplanowano referendum w sprawie ratyfikacji Traktatu Lizbońskiego, była Irlandia. Parlament Europejski 20 lutego 2008 roku przyjął rezolucję wzywającą państwa członkowskie do przyjęcia traktatu.

Mimo że wstępnie traktat reformujący ustalony na Szczycie Lizbońskim przedstawiano jako kompromis mogący zadowalać wszystkie państwa członkowskie, jego ratyfikacja nie przebiega płynnie. Jej zakończenie planowano do 2009 roku.

Dwa kraje miały szczególne problemy z ratyfikacją Traktatu. Były to Czechy i Irlandia. Społeczeństwo irlandzkie zmieniło swoje początkowo negatywne stanowisko wobec traktatu pod wpływem kryzysu finansowego, który w istotny sposób dotknął ten kraj. Masowe zwolnienia z pracy oraz aktywna kampania informacyjna polityków irlandzkich doprowadziła do zmniejszenia się euroseptycyzmu wśród społeczeństwa Irlandii. Kolejne referendum odbyło się 2 października 2009. Tym razem 2/3 Irlandczyków zagłosowało za przyjęciem Traktatu Lizbońskiego.

Z kolei w Czechach, w listopadzie 2008 Trybunał Konstytucyjny orzekł o zgodności traktatu z czeską konstytucją, co otworzyło drogę do jego ratyfikacji w tym kraju. Prezydent Vaclav Klaus zasugerował jednak, że nie złoży swojego podpisu dopóki kwestii traktatu nie rozstrzygnie Irlandia. Kiedy obywatele Irlandii w drugim referendum opowiedzieli się za traktatem, 3 listopada 2009 roku prezydent Czech Vaclav Klaus złożył ostatecznie swój podpis pod jego ratyfikacją. Traktat wejdzie w życie z dniem 1 grudnia 2009 roku.

PAŃSTWO	PROCEDURA RATYFIKACJI	DATA ZŁOŻENIA DEPOZYTU
AUSTRIA	Głosowanie w Parlamencie	13.05.2008
BELGIA	Głosowanie w Parlamencie	15.10.2008
BULGARIA	Głosowanie w Parlamencie	28.04.2008
CYPR	Głosowanie w Parlamencie	26.08.2008
CZECHY	Głosowanie w Parlamencie	13.11.2009
DANIA	Głosowanie w Parlamencie	29.05.2008
ESTONIA	Głosowanie w Parlamencie	23.09.2008
FINLADIA	Głosowanie w Parlamencie	30.09.2008
FRANCJA	Głosowanie w Parlamencie	14.02.2008
GRECJA	Głosowanie w Parlamencie	12.08.2008
HISZPANIA	Głosowanie w Parlamencie	18.10.2008
HOLANDIA	Głosowanie w Parlamencie	12.09.2008
IRLANDIA	Referendum	23.10.2009
LICHTENSTEIN	Głosowanie w Parlamencie	12.09.2008
LITWA	Głosowanie w Parlamencie	26.08.2008
LUKSEMBURG	Głosowanie w Parlamencie	21.07.2008
ŁOTWA	Głosowanie w Parlamencie	16.06.2008
MALTA	Głosowanie w Parlamencie	06.02.2008
NIEMCY	Głosowanie w Parlamencie	25.09.2009
POLSKA	Głosowanie w Parlamencie	13.10.2009
PORTUGALIA	Głosowanie w Parlamencie	17.06.2008
RUMUNIA	Głosowanie w Parlamencie	11.03.2008
SŁOWACJA	Głosowanie w Parlamencie	24.06.2008
SŁOWENIA	Głosowanie w Parlamencie	24.04.2008
SZWECJA	Głosowanie w Parlamencie	10.12.2008
WĘGRY	Głosowanie w Parlamencie	06.02.2008
WIELKA BRYTANIA	Głosowanie w Parlamencie	16.07.2008
WŁOCHY	Głosowanie w Parlamencie	08.08.2008

Bibliografia:

- Poznaj Traktat z Lizbony, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 2008
- Przewodnik po Traktacie z Lizbony, Komisja Europejska, 2009
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską, Konferencja przedstawicieli rządów państw członkowskich, Bruksela, 2009
- Geneza Traktatu z Lizbony, Ewa Górnicz,
[http://www.biuletyn.ukie.gov.pl/HLP/banal.nsf/0/CD6EC21DA5FC9498C125745E00509C06/\\$file/BA19_1.pdf?Open](http://www.biuletyn.ukie.gov.pl/HLP/banal.nsf/0/CD6EC21DA5FC9498C125745E00509C06/$file/BA19_1.pdf?Open)
- http://europa.eu/lisbon_treaty/index_pl.htm

Opracowanie : Natalia Krzyżan Europe Direct – Poznań